

Forskerforbundets foreløpige gjennomgang av Ryssdal-utvalgets innstilling

Flertallets forslag:

- Forslag om opprettelse av universiteter og høyskoler som selvstendige rettssubjekter reguleres i særlov, stiftelseslignende modell
- Høyere utdanningsinstitusjoner er rettslig og økonomisk ikke lenger en del av Staten. Departementet har likevel et tilsynsansvar.
- Større grad av likestilling mellom private og statlige institusjoner mht faglige fullmakter, finansiering, institusjonell frihet og overordnede krav. Bestemmelser om vilkår for statsstøtte oppheves.
- Det overordnede og helhetlige ansvaret for universiteter og høyskoler overføres fra Storting og departement til det enkelte institusjonsstyre. Styret for den enkelte institusjon får utvidet ansvar for drift og økonomi. Regnskapsloven gjøres gjeldende. Selvassurandørprinsippet oppheves.
- Departementet kan gi enkelte institusjoner et særlig ansvar for forskning og/eller undervisning på bestemte områder.
- Det innføres identiske faglige bestemmelser for private og statlige institusjoner
- Alle institusjoner, også universitetene, må søke NOKUT om opprettelse av doktorgrader
- Institusjonenes styrer vil få eksternt flertall. Det første styret oppnevnes av UFD, senere vil styret selv oppnevne nye medlemmer
- Ordningen med valgt rektor og tilsatt direktør oppheves, enhetlig ledelse innføres
- Rektor tilsettes på åremål i fire år, rekrutteres internt eller eksternt
- Styreleder og nestleder velges blant de eksterne styrerepresentanter, rektor ikke del av styret
- Departementet kan avsette styret hvis det setter virksomhetens videre eksistens i fare

- Flertallets lovforslag forutsetter at vedtektene skal godkjennes av departementet
- Investeringer og vesentlige omlegginger skal også godkjennes av departementet
- Åpningsbalanse må fastsettes etter vurdering av eiendomsmasse og verdier for øvrig
- Flertallet foreslår at eventuelle studieavgifter er avhengig av fullfinansiering fra staten eller ikke
- Medlemskap i Statens pensjonskasse opphører etter tre år. Etter dette blir det opp til den enkelte institusjon å velge pensjonsordning og pensjonskasse
- Gjeldende tariffavtaler utløper. Det omfatter også AFP og gruppelivsforsikring. Må evt. avtales på nytt mellom partene
- Institusjonene bestemmer selv arbeidsgivertilknytning
- Tjenestemannsloven vil ikke gjelde. Fortrinnsrett til annen stilling i staten og rett til ventelønn opphører etter tre år
- Uklart i hvilket omfang Offentlighetsloven og Forvaltningsloven vil gjelde
- Omdanningen til selvstendig rettssubjekt/stiftelse er i realiteten irreversibel

Mindretallets forslag:

- De statlige institusjonen fortsetter som uavhengige forvaltningsorganer, visse fullmakter sammenlignet med dagens lov presiseres i loven
- Beholder dagens styresammensetning og regler om oppnevning
- Opprettholder todelt ledelse med valgt rektor og tilsatt direktør som normalordning, mulighet for at institusjonen kan ha ansatt rektor og ha enhetlig ledelse
- Ønsker å sikre muligheten for nasjonal koordinering av universitets- og høgskolesektoren
- Ser på de private institusjonene som et supplement til de statlige
- Begrenser betaling av studieavgift til kun etter- og videreutdanning

- Ansattes medlemskap i Statens pensjonskasse, fortrinnsrett til stilling i staten og ventelønsordningen fortsetter
- Tjenestemannsloven, Offentlighetsloven og Forvaltningsloven gjelder

Foreløpige kommentarer:

Når det overordnede og helhetlige ansvaret for universiteter og høyskoler overføres fra Storting og departement til det enkelte institusjonsstyre svekkes mulighetene for å føre en samlet nasjonal politikk for sektoren.

Dagens lov, som sist ble grundig revidert så sent som i 2002, gir institusjonene all nødvendig uavhengighet og fleksibilitet. Mindretallets forslag formaliserer imidlertid uavhengigheten ytterligere. Det er generelt dårlig dokumentert hva som gjør det nødvendig å endre institusjonenes tilknytningsform. Hvis det er engstelse for at departementet skal kunne instruere institusjonene, er det nok å følge mindretallets forslag og lovfeste institusjonenes uavhengighet.

Flertallets forslag om at det er styret ved den enkelte institusjon som skal oppnevne nye styremedlemmer (samme praksis som IOC, Den internasjonale olympiske komité, benytter) medfører muligens redusert mulighet for departementet og den politiske ledelse til å påvirke styresammensetningen, men denne selvrekrutterende praksis legger forholdene godt til rette for nepotisme. UFD skal dessuten oppnevne det aller første styret som blir viktig i denne sammenhengen. Uansett vil forslaget innebære at de eksterne representantene er i flertall.

Flertallets lovforslag mangler svært viktige forutsetninger for å kunne bedømmes. De viktige vedtektene, som skal godkjennes av departementet, er ikke utarbeidet. Disse vedtektene vil være helt

avgjørende for departementets styringsmuligheter og institusjonenes frihetsgrader. Investeringer og vesentlige omlegginger skal godkjennes av departementet. Det samme gjelder eventuelt låneopptak. Det er uklart hvem som avgjør hva som er en "vesentlig" omlegging. Det er videre uavklart hvor stor del av bygningsmassen stiftelsene vil eie selv, og institusjonenes åpningsbalanse er ikke fastsatt. Dette har for eksempel vært et stridsspørsmål når det gjelder de nye sykehusforetakene. Så lenge alt dette ikke er avklart, er det umulig å bedømme hvor godt eller dårlig flertallets forslag er og hvilke økonomiske konsekvenser det vil få.

Flertallets lovforslag åpner for studentbetaling bare i de tilfeller hvor institusjonenes undervisningsaktivitet ikke er fullfinansiert fra staten. Det er imidlertid uklart hva som defineres som "fullfinansiert". Kan institusjoner med dårlig økonomi hevde at de ikke er fullfinansierte og skjøte på med studieavgifter? Flertallet hevder de ikke ønsker studieavgifter, men hvorfor kan de da ikke gå inn for mindretallets forslag som er helt klart på dette punktet? Erfaringene fra hvordan "selveiede stiftelser" benytter studieavgifter i andre land gjør at lovforslag må være helt klare og konkrete, hvis ikke vil institusjonene finne smutthull til å bedre sin økonomi på denne måten. Vi har sett hva som skjer når det gjelder helsetjenester og bruk av egenandeler.

Dersom flertallets forslag vedtas er det klart at disse "selveiede stiftelser" ikke lengre vil være statlige institusjoner. Det er da usikkert om unntaket fra GATS-reglene fortsatt vil gjelde. Dette vil kunne ha dramatiske følger for universitetene og høgskolene. Utenlandske institusjoner vil kunne etablere seg i Norge og forlange samme støtte som norske institusjoner.

Flertallets forslag innebærer at det enkelte styre får myndighet til å velge pensjonsordning for sine ansatte. Erfaringene tidligere forvaltningsorganer, for eksempel Telenor, har gjort burde skremme de ansatte. Dårlig økonomi gjorde at Telenor i år ikke justerte

pensjonsytelsene i forhold til pris- og lønnsutviklingen, og opptjeningstiden er for lengst økt fra 30 til 40 år.

Vedtas flertallets lovforslag er det noe uklart i hvilken grad Offentlighetsloven og Forvaltningsloven vil gjelde for universiteter og høyskoler. Det er grunn til å tro at institusjoner som konkurrerer med hverandre i et marked ønsker at konkurrentene får vite minst mulig om planer de har. Vi vil derfor kunne få mer lukkede institusjoner når det gjelder innsyn og offentlighet. Dette vil være uheldig.

Dersom universiteter og høyskoler blir stiftelseslignende institusjoner slik flertallet foreslår, vil de ikke kunne gå tilbake til å bli forvaltningsorganer selv om svakheter avsløres i den nye tilknytningsformen. Vi kjenner ikke til noe tilfelle hvor dette har skjedd. I de tilfellene hvor stiftelsesformen av en eller annen grunn ikke lengre har fungert, har institusjonene blitt endret til aksjeselskaper. Dette gjelder blant annet NRK.

29.09.03